

שאלה ס"ו} היכן מצינו דהתירו חז"ל לאדם שיבשל לעצמו ביום שבת, כשהוא אינו חולה ולא פיקוח נפש, וזהו לכו"ע ואין שום חולק על זה?
שאלה ס"ז} מצינו בחז"ל פסחים כג. ב"ק מה: אין ריבוי אחרי ריבוי אלא למעט, ויש לחקור מה הסברא בזה, הא איפכא מסתברא, דכיון דרבתה אותו התורה פעמיים לרבות יותר בא?

פתרון לחידודא גלינו ל"ד - ל"ג בעומר

שאלה ס"ד} כשיש פלוגתא רבי מאיר ורבי שמעון בר יוחאי, או רבי יהודה ורבי שמעון כמאן הלכתא? שאלה ס"ה} מאי טעמא דלפעמים כתוב בגמ' ר"ש, ולפעמים כתוב רשב"י?

ס"ד} לגבי ר' מאיר ורבי שמעון כתב בתשב"ץ סי' י"ח וכן הרא"ש פ' אינו מעמידין וכ"ה בירושלמי דהלכה כר"ש, וביד מלאכי אית תק"פ ויעו' בשו"ת נוב"י יו"ד סי' כ"ו שהאריך בזה עוד, ובברכי יוסף אהע"ז סי' ט"ז, והמשנה לחם משנה על המשניות בסופו בכללים כתב דהלכה כר"מ, ור' יהודה ור"ש בגמ' עירובין ארו הלכה כר"י, ובספר הקנה דף פ"ג כתב דהלכה כר"ש וכ"כ הראב"ן דף קכ"ב, וכ"כ הביית יוסף יו"ד סי' קפ"ט.
ס"ה} כתב בספר בן יוחאי, הובא דבריו בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' כ' בד"ה גם מש"כ) דלפני היותו במערה קראוהו ר"ש, ואחר צאתו מהמערה קראוהו רשב"י.

חמדת הדף

עירובין ס"ג-ס"ו

מילי דאבות

פרקי אבות- פרק ו'

מה לימוד רבן גמלאל בהא שהולכין בתר רוב

(ע"ב) ושלשה דברים למדנו באותה שעה שאין מעבירין על האוכלים למדנו שהולכין אחרי רוב עוברי דרכים- והקשו האחרונים מאי קמ"ל בזה הא ככולא תלמודא הולכין אחרי רוב, יעו' ברש"ש שתי' דכיון דבעל מעשה היה רבן גמלאיל וליה ס"ל (הולין ו) דחיישינן למעוטי, והר"א דניזיל בתר מיעוט להתיך דהא פת נכרי אינו אלא דרבנן, לכך קאמר דקמ"ל שעכ"ז אולינן בתר רוב, ובמצפה איתן תריץ דכיון דכאן יש חזקת היתר הר"א דיש להקל ולזיל בתר מיעוטא קמ"ל דאולינן בתר רובא, ויעו' בפתח עיניים (כאן) ובשפת הנחל (דרוש ג) שנתקשו דלמאי דאמרין הכי דחיה ר"ג ברוח הקודש א"כ הויאן אמרו שלמדו הדולכין אחרי רוב עוברי דרכים, הא כאן האיסור היה כיון שראה ברוה"ק.

דף ס"ה

לימוד תורה בלילה מה טוב יותר בתחלת הלילה או בסופה

לא איברא סיירה אלא לגירסא- ומכוח דברי גמ' אלו פסקו הטור והמחבר (פ"ו ר"ח סי' א) שצריך לזוהר בלימוד הלילה יותר משל יום, והרמב"ם (בהלכות ת"ת), ובטוש"ע (יו"ד סי' רמ"ו) הדרוזה לזוהר בכרתה של תורה יתור בכל ליליותי ללמוד תורה ולא יאבד אפי' אחת מהם, ובמג"א (סי' א' ס"ק א') הביא מדברי הש"ת לחלק בין ליליות שקודם שבעות ללילות של אחר שבעות, והסיקן הוא כך: משכבי עד קומי שכבי, ומקומי עד שכבי קומי, והיינו משבעות ועד ת"ב שכבי, ומאז קומי, ויעו' בשו"ת ערוגת הבשם (חוסט א"ח סי' א') שהאריך הרבה בגוף הדין, וכתב שם דמצאנו בזה פלוגתא גדולה, אי הדרך שמתוך הלימוד יישן והיינו שעיקר הלימוד בלילה הוא בתחלת הלילה, או ההיפך קומי רוני בלילה כתיב והיינו שיקים באמצע הלילה ללמוד, ויעו' בשו"ת משנה שכיר (ח"ב סי' א') שהאריך לברר מאי עדיפא בחצות האם הלימוד או תיקון חצות.

הטעם שאין ההלכה כריש לקיש למעט כמה מקומות

(ע"ב) ריש לקיש ותלמידי דרבי חנינא אקלעו ליהוא פונדק- ובתוס' (ד"ה ריש לקיש) הכיחו דריש לקיש היה ת"ח משנה דרך לומדו היה ליסטים, וכתב מרנא ורבנא החת"ס (בחיזוי גיטין מז.) דיש לומר דריש לקיש שפיהו ללסטים היה מאלו שאמרו אחטא ואשבו (יומא פה), ונפשו היה בטוח שישבו, והיינו כהפוסקים, יעו' רש"י (יומא פז.) והרמב"ם (ריש פ"ד מהל' תשובה) דרק מי שאמרו פעמיים אחטא ואשבו אין לו תשובה, משא"כ בפעם אחת אבל זה רק מי שהיה צדיק מעיקרו, ומדוקדק מה שכתבו התוס' דגם קודם שהיה ללסטים היה ת"ח, ולכן לא נקבע הלכה כמותו כי אם בתלת מילי יעו' יבמות (לו.) כי זה נשתייר לו כמה שהיה ללסטים, והיתה תורתו צריכה בירור רב, ומש"ה דרך לומדו היה בקושיות ופירוקים והיה חולק הרבה עם ר' יוחנן יעו' (ב"מ פד.) דהוי מקשה כ"ד קושיות, ולא כיון להלכה כי אם במעט מקומות הכל מטעם הנ"ל.

דף ס"ג

בתורה מרומז כל השיטות לטעם שמתו בני אהרן

והתניא ר"א אומר לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן וכו'- יעו' להחיד"א בפתח עיניים כתב דבר נפלא דבתוה"ק מרומז כל השיטות הא דמתו בני אהרן, דכתיב ויקריבו "אש זרה" אשר לא צוה אותם, דר"ת של אש זרה מרמז על כל השיטות אש ר"ת א' אש שהביאו אש מן הדקו"ט ש' שתויין יין נכנסו, "זרה" ר"ת ז' זרע והיינו כמ"ד שבנים לא היו להם, ר' רחיצה שנכנסו ללא רחיצת ידים ורגלים ה' הורו הלכה בפני רבם.

מילתא דלא שכיחא גדרו ומתו בגזירה של סכנה

(ע"ב) ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן- חידש הבריך יוסף (אהע"ז סי' י"ג אות י') דאפי' היכא דהחששו הוא משום חשש סכנה, אין אנו אומרים חמירא סכנתא מאיסורא ונגזרו אפי' במלתא דלא שכיחא, ובגדר מילתא דלא שכיחא כתב במהר"ך (בית כ"ט) דדוקא אם הוא הדבר פלא ולא יוכל להעלות על לב האדם לשערו, ושאר מילי לא מיקרי מילתא דלא שכיחא, אולם בשער אפרים (פ"ו ס"ח) הקשה עליו מביצה (ט) דביצים במעי אמן מילתא דלא שכיחא, והתם לא היה כ"כ דבר פלא שלא עולה על דעת האדם, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ו"מ סי' רכ"ח) כתב על דברי מהר"ך הרי חבל נביאים מתנבאים בסגנון אחד ודלא כמהר"ך, ויעו' בכנה"ג (יו"ד סי' רל"ב) שהאריך מה נקרא מילתא דלא שכיחא ומה לא.

דף ס"ד

כמה ביאורים על הא דאל יפטר אלא מתוך דבר הלכה

דאמר מרי בר רב הונא לא יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זכרתו- ראיתי בזה כמה ביאורים נפלאים.

א'- בדברי יחזקאל (שינווא) ביאר דהנה האדם אשר אוהב לחבירו, ונתה הולך מאתו איז לא יצוה לזכרו בו, שמתוך כך בא לידו מכאוב שאינו יכול לראות חבירו, לכך תקנו שיאמר לו דבר הלכה, והתורה סגולתה לשמוח כמו שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב וכו' וכו' ליזכר בחבירו, הרי דרק ע"י דבר ההלכה יצוה לזכרו, וזהו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, והטעם שמתוך כך "זכרתו" יוכל ליזכר בחבירו וכו'.

ב'- הכתב סופר ביאר בנקדים לדקדק לשון "מתוך" דבר הלכה, וביאר שהנפטר מחבירו יקשה לו קושיא, ושטרך חבירו להשיבו על זה ועי"כ זכרו בכדי להשיבו על קושיותיו, וזהו אל יפטר אלא "מתוך" והיינו שישאיר אותו בקושיא, ומתוך כך זכרו חבירו בכדי להשיבו לו על קושייתו.

ג'- המהרש"א (ברכות ל"א) דהנה מטבע העולם באם ידבר אדם עם חבירו בנושא אחד יוכל להיות שהשני יאמר מיד את הענין, אלא באם ידבר עמו בכמה ענינים אזי כמעט שאין אדם אשר לא ידע באחד מהני הדברים, הרי כמה שהוא מדבר עמו בכמה ענינים ע"י זה גורם שגם חבירו יזכר באלא מהני ענינים, וזהו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה היינו בתוך כמה דברים, ויגרום על שמתוך כך זכרוהו קאי מחבירו שבוה גורם שגם חבירו יזכר בהם.

וא"כ הני מרשיעי ברית משועבדים להיצר, והצדיק הוא בן חורין כדאמרין הכא אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה לך נתפס הצדיק בעוון הדור. (ישועות יעקב)

משנה ג'- הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או אות אחת צריך לנהוג בו כבוד וכו'.

א'- הכוונה "דבר אחד", יש לומר דהנה איתא (או"ח סי') בהלכות קריאת שמע, דלא יאמר מלת אחד בסגול דאזי ישמע כאומר אחדע, אלא ידגיש האות ח' ולא את האות ד' יעו"ש, והו כוונת המשנה הלומד מחבירו אפילו דבר אחד היינו ששלמדו הלכה בענין אחד היאך יאמר, והכוונה "אות אחת", יש לומר דהנה פעמים רבות מצאנו בש"ס ו"ו מוסיף על ענין ראשון, ו"ו לחלק וכו' והיינו שלמדו הלכה באות אחת. (תפארת ישראל)

ב'- עוד יש לפרש הכוונה "אות אחת" דהנה אמרו (סוכה ג.) דשכחה דוד את השיתין ורצו לשטוף העולם ואמר אחיתופל לכותב על החרס שמו של הקב"ה עם האות ה' כמו שאמרו כי ב"ה ה' צור עולמים שברא הקב"ה את העולם באות ה' ובוה הציל העולם משטפון, הרי דבאות אחת שהוא אות ה', למדו דוד לאחיתופל היאך שלא יטש, וזהו כוונת המשנה באות אחת. (מהרש"א סוכה שם)

משנה ד'- כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי מער תחיה ובתורה אתה עמל וכו'.

א'- יש לברר עפ"י דנפסק הלכה סי' תקע"א דתלמיד חכם המסגף עצמו ומלענה, דזוקא ככה"ג שאינו מונעו מדברי תורה, אולם עם ע"י התעניות אינו יכול ללמוד, טוב שלא יצום, ויתחזק רק בלימוד התורה, וזהו כוונת המשנה אם פת במלח תאכל ומים במשורה וכו' ועכ"ז ואתה עמל בתורה, ו"ו הסיגופים אינו מונעים מלימוד התורה רק ככה"ג אם אתה "עושה כן" אשריך בעוה"ז ובעוה"ב. (ר"ח פלאגי)

ב'- אפשר לפרש עוד עפ"י דברי הגר"א לעיל משנה א' במ"ח דברים התורה נקנית במיעוט אכילה וכו', והיינו שלא יסגף האדם עצמו ביותר, אלא יאכל מעט שיש מעט, ידבר עם אהביו ומכריו מעט, בבחינת וחי בהם, וזהו כך הוא דרכה של תורה, שחיל יסגף עצמו מהכל, אלא שישאל פת וישתה מים, ומה שיש לעיין כמה שאמרו ועל הארץ תישן שהוא נגד סוגיא דברכות (סב:) שאמרו התם על כל משכב שכב חוץ מעל הארץ יעו"ש בהגהות ר' יעקב עמדין, והשפת אמת שהארכו בזה. (מחמדי התורה)

משנה א'- אמר רבי מאיר הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו.

א'- יש לפרש עפ"י"מ שפירש במדרש שמואל (כ"פ"א משנה ט"ו) שמאי אמרו, אמור מעט ועשה הרבה, דהנה טבע הטבעי השל"ת בעולם, שבאם האדם אומר שהולך לעשות רק וכו', הרי כשאומר הרבה לא יצא לפועל, וכן אם יאמר מעט אולי יעשה יותר, (וכענין תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת), אולם בלומד תורה לשמה, יש לומר דתורתו משמרתו, ויכול לומר הרבה ועכ"ז יתקיים בידו מאמרו, וזהו הלומד תורה לשמה זוכה "לדברים הרבה" שהפ"ה אדם דיבר הרבה יזכה לקיים מאמרו. (ילקוט הגרשוני- אבות)

ב'- עוד יש לפרש עפ"י" מה ששנה לנו התנא (לקמן משנה ג') דהלומד מחבירו אפי' דבר אחד צריך לקרו' לו רב אלופו ומיודעו, ונלמד מדוד שלמד מאחיתופל שני דברים וקראו כן עאכו"כ הלומד מרבו, ונתקשו בזה מפרשי המשנה דהא התם למד ממנו ב' הלכות כלשון המשנה, והיאך אמר הלומד מרבו הלכה אחת עאכו"כ, וביאר הבעש"ט דבהלכה אחת הנלמדת מפי הרב, יכולים לחדש תילי תילים של הלכות, ודלא כמו אצל אחיתופל שהיה רק ב' הלכות דו"ק, ובוה יובן דאם אפי' למד רק ב' דברים ממש, צריך לקרו' לו רב, ודאי הלומד מרבו הלכה אחת, ובוה יוכל להוסיף תילי תילים של הלכות, צריך לקרו' לו רב, ובוה יובן הלומד תורה לשמה זוכה "לדברים הרבה" והיינו שיוכל לחדש מהלכה אחת הרבה חידושים. (ראיתי)

משנה ב'- אמר רבי יהושע בו לוי בכל יום ויום בתי קול ויצאת מהר חורב ומכרת ואמרת אוי להם לבריות מעלבתה של תורה שלם מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף וכו'. ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה.

א'- יש לפרש כי כשישראל רואים ח"ו שבא עליהם צרה, אזי צריכים המה לדעת כי הכל בא מהעלבון של התורה וכמו שאמרו נדרים על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתך, וזהו הפי' אוי לבריות כשהבריות מרגישים שאוי להם, ידעו שהטעם הוא, המעלבונו של תורה. (גן אבות להפרידי"ס)

ב'- הנה אמרו חז"ל בכמה דוכתי בעוון הדור נתפס הצדיק, ויש מן התימה בזה, כי לא די כמה שהוא עובד את בוראו, ומקיים העולם במצוותיו, הרי הוא בכי יותן לשלם עבירות של מרשיעי העם, אלא דקמ"ל (כתובות צה:) דכשיש למלה נכסים משועבדים ונכסים בני חורין, הרי הלווה גובה מנכסים בני חורין, ולא ממשועבדים.